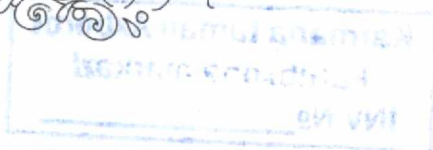

A. S. PUSHKIN

SHOH SALTAN HAQIDA ERTAK

Adabiy ertaklar

MIRTEMIR tarjimasi

**YOSHLAR NASHRIYOT UYI
TOSHKENT – 2019**

UO'K 821.161.1-343.4
KBK 84(2Ros=Rus)1
P 96

Pushkin, A. S.

Shoh Saltan haqida ertak [Matn]: / Adabiy ertaklar / A. S. Pushkin.
Mirtemir tarjimasi. – Toshkent: Yoshlar nashriyot uyi, 2019. – 72 b.

Buyuk rus adibi A. S. Pushkin ijodida ertaklar alohida o'rin egalaydi. Adib she'riy ohangga solgan ushbu ertaklar umuminsoniy g'oyalarga yo'g'rilganligi, xalqchilligi va ko'ngilga yaqinligi sababli ko'plab tillarga tarjima qilingan hamda sevib o'qiladi.

O'zbekiston xalq shoiri Mirtemir tarjimasida ushbu ertaklar yanada yorqin va go'zal ifoda kasb etgan.

UO'K 821.161.1-343.4
KBK 84(2Ros=Rus)1

ISBN 978-9943-5530-2-6

© YOSHLAR NASHRIYOT UYI,
2019

SHOH SALTAN HAQIDA ERTAK

Deraza yonida uch qiz
Uzoq tunda uyqusiz,
Urchuq yigirishardi
Ham suhbat qurishardi.
To'ng'ich boshlab dedikim:
"Men malika bo'lsaydim,
Olamga o'zim yakka
Berardim to'y-ma'raka".
O'rtanchasi dedikim:
"Men malika bo'lsaydim,
Yer yuziga bir o'zim
To'qib berardim cho'zim".
Eng kenjasi dedikim:
"Men malika bo'lsaydim,
Shohimizga pahlavon
Tug'ib berardim o'g'lon".

Naq shunday degan mahal
Eshik g'irchillab sag'al,
Kirib keldi banogoh
Yurtni so'rab turgan shoh.

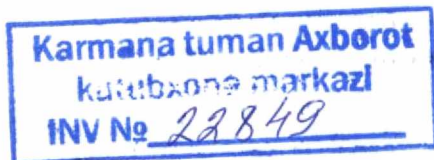
UO'K 821.161.1-343.4
KBK 84(2Ros=Rus)1
P 96

Pushkin, A. S.

Shoh Saltan haqida ertak [Matn]: / Adabiy ertaklar / A. S. Pushkin.
Mirtemir tarjiması. – Toshkent: Yoshlar nashriyot uyi, 2019. – 72 b.

Buyuk rus adibi A. S. Pushkin ijodida ertaklar alohida o'rin egalaydi. Adib she'riy ohangga solgan ushbu ertaklar umuminsoniy g'oyalarga yo'g'rilganligi, xalqchilligi va ko'ngilga yaqinligi sababli ko'plab tillarga tarjima qilingan hamda sevib o'qiladi.

O'zbekiston xalq shoiri Mirtemir tarjimasida ushbu ertaklar yanada yorqin va go'zal ifoda kasb etgan.

UO'K 821.161.1-343.4
KBK 84(2Ros=Rus)1

SHOH SALTAN HAQIDA ERTAK

Deraza yonida uch qiz
 Uzoq tunda uyqusiz,
 Urchuq yigirishardi
 Ham suhbat qurishardi.
 To'ng'ich boshlab dedikim:
 "Men malika bo'lsaydim,
 Olamga o'zim yakka
 Berardim to'y-ma'raka".
 O'rtanchasi dedikim:
 "Men malika bo'lsaydim,
 Yer yuziga bir o'zim
 To'qib berardim cho'zim".
 Eng kenjasi dedikim:
 "Men malika bo'lsaydim,
 Shohimizga pahlavon
 Tug'ib berardim o'g'lon".

Naq shunday degan mahal
 Eshik g'irchillab sag'al,
 Kirib keldi banogoh
 Yurtni so'rab turgan shoh.

Butun suhbat chog'ida
Qo'raning uyog'ida –
Eshitib turgan edi;
So'nggi so'z yoqib, dedi:
"Suluv qiz, salom, senga,
Malika bo'lgin menga,
Tushganda kuzak, mezon,
Tug'ib ber botir o'g'lon.
Sizlar ham, oppoq qizlar,
Tug'ishgan quvnoq qizlar,
O'rningizdan turingiz,
Orqamizdan yuringiz.
Oshpaz bo'lur to'ng'ich qiz,
Bo'z to'qir o'rtanchangiz!"

Uydan chiqib shu zamon,
Ketdilar saroy tomon.
Shoh paysalga solmay hech,
Qizni oldi o'shal kech,
To'y oqshomi shoh Saltan –
Yosh malika ikkovlon
Yonma-yon o'tirdilar,
Ajoyib bazm qurdilar;
Bazmdan so'ng mehmonlar –
Saltanga qadrdonlar,
Yotoqxon to'riga,
Filsuyakli so'riga
Joyni qalin solishdi,
Qiz va kuyov qolishdi.
Oshpaz qiz bag'rin tig'lar,
Bo'zchi qiz yum-yum yig'lar,
Tajang ikkov egachi...
Navqiron malika-chi,
So'zida turib butun
Yukli bo'ldi o'shal tun.

U vaqt borardi urush.
Shoh Saltan boshlab yurish,
Otlandi tulporiga:
“Unutma, – der yoriga, –
Ehtiyot bo'l o'zingga,
Va'dangga – o'z so'zingga!”
Shu ketgancha ko'p zamon
Jangda yurdi shoh Saltan.
Yetib oyi, kuni ham,
To'qliday tetik, bardam,
O'g'il ko'rdi kelinchak.
Xuddi ona burgutdek –
Chaqaloqqa parvona,
Girgitton bo'lur ona.
Bajarib o'z va'dasin,
Shod qilay deb dadasin
Chopar jo'natdi shu kun
Shohga suyunchi uchun.
To'quvchi bilan oshpaz
Dillarin o'rtab g'araz,
Babarixa bosh qo'shib,
Singil qasdiga tushib,
Solmoqchi bo'lib kulfat,
Yozdilar bo'lak bir xat,
Jo'natib o'zga chopar,
Bitdilar shunday xabar:
“Malika tug'di, biroq,
Na o'g'il, na qizaloq,
Na qurbaqa, na sichqon –
Badbashara bir hayvon”.

Chopar ham yetdi omon.
Shoh darg'azab va hayron
Eshitib shum xabarni,

Osmoq bo'lar choparni;
Lekin rahm etar bu gal:
"O'zim borib, qilgum hal,
Kutsin, – der, – qaytishimni,
Va hukm aytishimni".

Chopar yo'rtib yeladi,
Yorliq olib keladi.
Ammo, to'quvchi, oshpaz –
Battarroq boshlab g'araz,
Babarixa bosh qo'shib,
Yorliq iziga tushib,
Mast qildilar choparni;
U keltirgan xabarni –
Bildirmayin oldilar,
O'zga yorliq soldilar.
Mast chopar shu kuniyoq
Yorliq keltirdi shundoq:
"Boyarlar, farmon sizga,
Hayallamay ish boshlang:
Tubsiz, teran dengizga
Yashirin eltib tashlang
Tuqqan onasini ham,
Badbaxt bolasini ham!"
Yorliq bo'lgach na chora,
Boyarlar ham dil pora,
Bo'ysunib farmonga,
Malika-yu, Saltanga
Achinib, kuyib bari,
Yurdilar ko'shk sari.
Shoh Saltanning yorlig'in,
Taqdirda ne borligin
O'qidilar shu zamon,
Hamma gap bo'ldi ayon.

Keyin, tez ishga tushib,
Beka-yu o'g'lin qo'shib,
Bochkaga joyladilar,
Mum surtib, moyladilar,
Otdilar dengiz tomon,
Buyurgan deb shoh Saltan...

Tiniq ko'kda yulduz lovullar,
Ko'k dengizda to'lqin shovullar,
Ko'kda bulut suzadi,
Suvda bochka yuzadi.
Bochka tebrangan sari,
Sho'rlik beva singari –
Malika oh chekadi,
Koz yoshini to'kadi;
O'g'il bo'lsa tinmayin,
O'sardi soat sayin.
Kun-tun yig'lar malika,
Bag'rin tig'lar malika.
O'g'li to'lqinni qistar,
To'lqindan ko'mak istar:
"Hoy to'lqin, ozod to'lqin,
Sen sho'xsan ham sershovqin,
O'z erkingcha yayraysan,
Dengiz toshin qayraysan,
Kemalarni ko'tarib,
Xohlaganda to'ntarib,
Ko'pirasan, toshasan,
Qirg'oqlardan oshasan.
Bizni halok etmagil,
Xalos etmay ketmagil!"
To'lqin esa unadi,
Qirg'oq tomon jo'nadi,
Yetib birpasdagina,

Bochkani astagina –
Qo'yib suv yoqasiga,
Qaytdi tez orqasiga.
Qutulib qoldi ikkov,
Yerni sez dilar darrov,
Lekin, kim bergay najot?..
Tangri qo'llamas, nahot?
O'g'lon turdi oyoqqa,
Bosh taqab tepa yoqqa,
Kerishdi andakkina:
"Darcha ochsak-chi, ena, –
Shu yerdan hovli tomon?"
Va buzib chiqdi o'g'lon.

Ikkovi endi erkin,
Atrofga boqar sekin:
Ko' rinar keng chamanzor,
O'rtasida tepa bor,
Aylana – yashil dengiz,
Tepada – eman yolg'iz.
O'g'lon o'ylanar andak,
Topmoqlik darkor yemak.
Eman sari yo'l soldi,
Bir shox sindirib oldi;
Shoxni egdi shu zamon.
Bo'ynidan ipak topib,
Bog'ladi tortib-tortib,
Tayyor bo'ldi zap kamon.
Ingichka chiviq oldi,
O'q yasab, yonga soldi,
Ham jo'nab qoldi darrov,
Suv bo'yidan izlab ov.

Dengizga yetdi bola,
Eshitar bo'g'iq nola...

Dengiz notinch, ish yomon,
Oqqush topolmay omon –
Jon chekar va urinar,
To'liqlarlarda surinar,
Suvlarga urib qanot,
Tipirlar, izlar najot.
Tepasida bir kalxat,
Qanot qoqar bahaybat,
Kelardi panja ochib,
Tumshug'idan qon sochib...
Shu dam o'q uchib ketdi,
Kalxatga borib yetdi,
Bo'ynidan qoni oqib,
Suvga tushdi tutaqib.
Yoyni tushirib o'g'lon,
Dengizga boqar hamon:
U kalxat cho'kmakdaydi,
Va faryod chekmakdaydi,
Tovushi qushga o'xshamas,
Oqqush esa to'xtamas,
Aylanadi, cho'qiydi,
Qanot urib, nuqiydi,
Tezroq o'lishin kutar
Va oxiri g'arq etar.
Kelar shahzoda tomon,
Va insondek so'zlar ravon:
"Ey, mening xaloskorim,
Azamat jig'adorim,
Qayg'urma mening uchun,
Och qolaman, deb uch kun,
O'q bekor ketdi, dema,
Bekor ketmas, g'am yema.
Yaxshiliging bilaman,
Keyin xizmat qilaman:

Oqqushmas qutqarganing,
Qiz – bu xalos etganing;
Otganing – u hiylagar,
Kalxat emas, jodugar.
Unutmayman hech seni,
Har qayda topgung meni.
Biroq, endi sen qaytgil,
Qayg'urmayin tinch yotgil!"

Shu gapni aytib ildam,
Uchdi-ketdi oqqush ham.
Ona-bola noiloj,
Uxlab qoldi shu tun och.
Ko'zin ochsa shahzoda.
Ne hodisa dunyoda:
Ko'z oldida zo'r shahar,
Paydo bo'libdi sahar;
Kungirali ko'shk bor,
Aylana baland devor,
Oq devor orqasida –
Cherkovlar – ezgu joylar
Va uylar orasida –
Talay naqshin saroylar..
Uyg'otar onasini,
Ona lol... "Va'dasini –
Unutmabdi, – der o'g'il,
Oqqush sharofati bul!"
Yurdilar shahar tomon,
Ichkari kirgan zamon –
Chalinar shodiyona,
Hayron o'g'il va ona,
Atrofdan suron kelar,
Peshvoz olomon kelar,
Cherkovda solib sado –

Kuylashar madh-u sano.
Oltin arava to'la
Saroy chiqqan bir yo'la.
Hamma yoqdan beto'xtov
Yog'ar olqish va maqtov,
Shahzodaning boshiga -
Knyazbo'rk kiygizishar,
Ham kelishib qoshiga -
Sen knyazimiz, deyishar.
Ona rozi bu baxtga,
O'g'il kirib poytaxtga,
Knyaz mansabin oldi,
Knyaz Gvidon ataldi...

Yel dengizda sayr etar,
Kemani haydab ketar;
Kema to'lqin yoradi,
Yelkan ochib boradi.
Kemachilar hayron, lol,
O'zgarmish tanish orol,
Boqishar orol tomon,
Ko'rar mo'jiza ayon:
Zar qubba yangi shahar,
Qorovulxonasi bor,
To'plar olov yog'dirar,
Kema to'xtashi darkor.
Barcha chiqar qirg'oqqa,
Knyaz chaqirar qo'noqqa..
Ziyofat, bazm qurar,
Undan so'ng savol so'rar:
"Xo'sh, ne savdo etasiz,
Endi qayon ketasiz?"
Javob aytar qo'noqlar:
"Dunyo kezdik ko'p choqlar,

Suvsar, tulki terisi,
Savdo-sotiq – barisi;
Muhlat yetdi bu zamon,
Ketayapmiz Sharq tomon –
Orol bor, nomi Buyan,
Biz yoqalab o'tgaymiz,
Ham shavkatli shoh Saltan
O'lkasiga yetgaymiz".
Knyaz so'z ular so'zga:
"Janoblar, oq yo'l sizga,
Dengiz, okeandan o'ting,
Ham Saltan shohga yeting,
Mendan yetkazing salom!"
Qo'noqlar ketdi tamom.
Knyaz kuzatib qoldi,
Uzoq-uzoq ko'z soldi,
Ko'ngli qayg'uli, noxush,
Ko'rsaki suzar oqqush.
"Salom, jonginam – knyaz o'glon
Nechun holing parishon,
Bulutli kun singari,
Yog'ingar tun singari –
Ne sabab ko'ngling noxush?"
Savol so'radi oqqush.
Knyaz oqqushga dedi.
"Jonimni g'ussa yedi.
Otamni ko'rsam deyman,
Shu to'g'rida g'am yeyman".
Oqqush der: "So'zim eshit!
Istaysanmi, ey yigit,
Dengizda uchib ketsang,
Kemani quvib yetsang?
Buning uchun qulay yo'l, –
Knyaz, mayli, chivin bo'l!"

Oqqush ham qanot qoqar,
Suvlar chayqalib oqar,
Yigitga suv sochar mo'l,
Boshdan-oyoq qilar ho'l,
Oqqush so'zi chiqib chin:
Knyaz bo'ladi chivin.
Darhol uchib ketadi,
Kemaga ham yetadi,
Asta o'tib eshikdan,
Joy olar bir teshikdan.

Yel esar, daydib yurar,
Yelkema sho'x yugurar,
Orollardan o'tadi,
Shoh yurtiga yetadi,
Olisdan jozibador
Ko'rinar aziz diyor,
Chiqar bari qirg'oqqa,
Saltan chorlar qo'noqqa.
Chivin ham uchib ketdi,
To'g'ri saroyga yetdi,
Ko'rsaki: shohlarga xos
Kiyinib zarrin libos,
Saltan taxtda o'tirar
Ham g'amgin xayol surar;
Toj yarqirar boshida,
Lekin uning qoshida –
Kampir, to'quvchi, oshpaz,
O'ylari nuqul g'araz,
Qarashar shoh yuziga,
Tikilishar ko'ziga...
Shoh ziyofat quradi,
Shunda savol so'radi:
"Janoblar, ne ko'rdingiz,

Ham qaylarda bo'ldingiz?
Ne gap uzoq tomonda?
Ne mo'jiza jahonda?"
Javob aytar qo'noqlar:
"Dunyo kezdik ko'p choqlar,
Talay yurtlarda yurdik,
Shunday mo'jiza ko'rdik:
Bordi tikka bir orol,
Unda ko'rdik ajib hol;
Bo'sh edi, jon yo'q edi,
Manzil, makon yo'q edi,
O'sgandi eman yolg'iz,
Aylana ko'm-ko'k dengiz,
Hozir bo'lmish – obod joy,
Yangi shahar, oq saroy,
Zar qubba butxonalar,
Chorbog'lar, koshonalar,
Unda knyaz Gvidon
Yubordi senga salom".
Shoh Saltan hayron edi:
"Agar o'lmasam, – dedi, –
Shu orolga borgayman,
Knyazga mehmon bo'lgayman".
Kampir, to'quvchi, oshpaz, –
O'ylari nuqul g'araz,
Yuborgusi kelmaydi,
Bir qadam ham jilmaydi.
Makr-la qisib ko'zin,
Oshpaz qiz boshlar so'zin:
"Ajab, g'alati xabar...
Emish... orolda shahar!
Men aytay, bilsin barcha,
O'rmonda o'sar archa,
Tagida bor olmaxon,

Qo'shiq aytadi biyron,
 Olmaxon o'ynar po'choq
 Ham chaqar nuqul yong'oq,
 Puchmas chaqqan yong'og'i,
 Oltin hamma po'chog'i,
 Zumrad ekan mag'izi,
 Bu – mo'jiza nag'izi!"
 Ochilar Saltan bahri,
 Qistar chivinning qahri,
 Chaqdi xo'b rostlab o'zin –
 Xolasining o'ng ko'zin.
 Oshpaz rangi oqarar,
 Hayron va g'ilay qarar,
 Joriyalar ham singil,
 Shum kampir bo'lib yakdil –
 Ko'tarishar xarxasha:
 "Hah, sen la'nati pashsha,
 Biz seni..!" deb quvlashar,
 Qichqirishar, chuvlashar.
 Chivin darchadan o'tar,
 Uchib orolga ketar.

Knyaz sohilda yurar,
 Suvga termilib turar.
 Ko'ngli, nechundir, noxush,
 Boqsaki, suzar oqqush.
 "Salom, jonginam – knyaz o'g'lon,
 Holing nechun parishon,
 Bulutli kun singari,
 Yog'ingar tun singari –
 Ne sabab ko'ngling noxush?"
 Savol so'radi oqqush.
 Knyaz oqqushga deydi:
 "Jonimni g'ussa yeydi:

Men eshitdim qiziq gap,
Balki yolg'on, ne ajab,
Mo'jiza deydi barcha;
O'rmonda o'sar archa,
Tagida bir olmaxon,
Qo'shiq aytarmish biyron,
Olmaxon kuylar, qandoq,
Va chaqar oltin yong'oq,
Puchmas chaqqan yong'og'i,
Oltin hamma po'chog'i,
Mag'zi esa sof zumrad,
Meniki bo'lsa shoyad!"
Oqqush deydi shu nafas:
"Bu gap hech yolg'on emas!
Knyaz, aslo yema g'am,
Va o'ksima, jonginam,
Men uni xo'p bilaman,
Senga tayyor qilaman".
Knyaz ham yengil tortib,
Uyiga ketar qaytib,
Darvozadan kiradi,
Ne hodisa ko'radi:
Baland archa tagida,
Hammaning ko'z o'ngida,
Olmaxon kuylar, qandoq,
Va chaqar oltin yong'oq,
Zumradin buyon qo'yar,
Po'chog'in uyon qo'yar,
Ham taxlar bo'lak-bo'lak.
"Bog'da yoki bo'stonda",
Deb kuylar, chalib hushtak,
Olomon to'rt tomonda.
Knyaz xo'p hayron edi:
"O'lma, e oqqush, - dedi, -

Tangrim, o'zing quvonch ber,
 Oqqushga ham yupanch ber!"
 Keyin, olmaxon uchun –
 Joy soldi, billur butun,
 Tayin qildi qorovul:
 Mirzaga buyurdi ul:
 "Olgin yong'oq hisobin,
 Sen bergaysan javobin".
 Daromad – knyaz o'g'longa
 Va balli – olmaxonga...

Yel dengizda sayr etar,
 Kemani surib ketar,
 Kema to'lqin yoradi,
 Yelkan ochib boradi,
 Yuzar orol yonida.
 Zo'r shahar tomonida –
 Sohildan to'p otilar,
 Ham kema to'xtatilar.
 Barcha chiqar qirg'oqqa,
 Knyaz chorlar qo'noqqa,
 Ziyofat, bazm qurar,
 Undan so'ng savol so'rar:
 "Xo'sh, ne savdo etasiz,
 Endi qayon ketasiz?"
 Javob aytar qo'noqlar:
 "Dunyo kezdik ko'p choqlar,
 Sotdik nuqul ayg'ir ot,
 Don otlari – bedov zot,
 Muhlat yetdi bu zamon,
 Jo'naymiz uzoq tomon:
 Orol bor – nomi Buyan,
 Biz yoqalab o'tgaymiz,
 Ham shavkatli shoh Saltan –

Ham g'amgin xayol surar.
Toj yarqirar boshida,
Lekin, uning qoshida –
Kampir, to'quvchi, oshpaz, –
O'ylari nuqul g'araz,
Sassiq baqaday qo'rqinch –
Baqrayib qarar notinch.
Shoh ziyofat quradi,
Keyin savol so'radi:
"Janoblar, ne ko'rdingiz,
Ham qaylarda yurdingiz?
Ne gap uzoq tomonda?
Ne mo'jiza jahonda?"
Javob aytar qo'noqlar:
"Dunyo kezdik ko'p choqlar,
Yaxshi yurtlarda yurdik,
Shunday mo'jiza ko'rdik:
Dengizda bir orol bor,
Va bir shaharki, zarkor...
Zarqubba butxonalar,
Bog'chalar, koshonalar,
Va o'rda burchagida –
O'sadi baland archa,
Baland archa tagida –
Yasog'lik billur uycha;
Unda yashar olmaxon,
Qo'lbola, ziyrak hayvon,
Olmaxon kuylar, qandoq,
Ham chaqar nuqul yong'oq,
Puchmas chaqqan yong'og'i,
Oltin hamma po'chog'i,
Mag'zi – zumraddan nuqul;
Poylar qancha qorovul,
Xizmatda qancha malay,

Mirza esa tinchimay –
Yong'oq hisobin olar,
Lashkar salomga kelar..
Po'stloqlardan pul quyib –
O'lkalarga oshirar.
Qizlar zumradni uyib,
Qaznoqlarga yashirar.
U yerda hamma boy, to'q,
Bari saroy, chayla yo'q.
Unda knyaz Gvidon;
Yubordi senga salom".
Shoh Saltan hayron edi:
"Agar o'lmasam, – dedi, –
Shu orolga borgayman,
Knyazga mehmon bo'lgayman".
Kampir, to'quvchi, oshpaz,
O'ylari faqat g'araz:
Saltan hech bormasin, der,
Orolni ko'rmasin, der,
To'quvchi sasib kular,
Ham so'zni so'zga ular:
"Bu kimga ham yoqarmish!
Olmaxon tosh chaqarmish,
O'ynarmish oltin sochib,
Zumrad olarmish ochib,
To'plarmish uyum-uyum,
Kimga kerak u buyum,
Rostmi, yolg'on – kim bilar,
Kim ham quloqqa ilar,
Bu qiziq kimga darkor,
Bundan ajoyibi bor:
Dengiz ko'pirib, toshar,
Bo'sh qirg'oqlardan oshar,
Va shovqin-suron solar,

Har yon chopqillab qolar,
Paydo bo'lar shu zamon –
O' ttiz uchta pahlavon.
Tanlari o'tday yonur,
Bari yosh, dov va yovqur,
Bari savlatli, ko'rkam,
Norg'ul, azamat, o'ktam;
Bari terilgan raso,
Boshliq – Chernomor bobo;
Mana sizga ajoyib –
Mo'jizaki – g'aroyib".
Mehmonlar indashmaydi,
Bahslashmoq istashmaydi,
Ochilar shohning bahri;
Qistab pashshaning qahri,
Chaqar o'nqlab o'zini,
Xolasin chap ko'zini.
Xola rangi oqarar,
"Voy!" der va qiyshiq qarar,
Baqirishar: "Ushla, tez!
Ha! Tutib ol, darrov ez!
Ha seni!..." – deb quvlashar,
Tipirlashar, chuvlashar.
Knyaz-chi, darchadan o'tar –
Beparvo uchib ketar...

Knyaz sohilda yurar,
Suvga termilib turar;
Ko'ngli nechundir noxush,
Boqsaki – suzar oqqush.
"Salom, jonginam – knyaz o'g'lon,
Bulutli kun singari,
Yog'ingar tun singari –
Nechun holing parishon,

Ne sabab ko'ngling noxush?"
Deb so'rar undan oqqush...
Knyaz aytdi shu choqda:
"Armon meni ezmoqda;
Eshitdim g'alati gap,
Va shunga qildim talab,
Hadeb elitar meni".
"Nimasi g'alat, qani?"
"Qaydadir, okean toshar.
Bo'sh qirg'oqlardan oshar,
Va shovqin-suron solar,
Hayron chopqillab qolar,
Suvdan chiqar shu zamon –
O'ttiz uchta pahlavon;
Tanlari o'tday yonur,
Bari dov, yosh va yovqur;
Bari savlatli, ko'rkam,
Norg'ul, azamat, o'ktam,
Bari terilgan raso,
Boshliq – Chernomor bobo".
Oqqush yigitga dedi:
"Tashvishing shumi edi?
O'ksima, jonginam, san,
Bilaman bu sirni man.
Bu – dengiz botirlari;
Tug'ishganlarim bari;
Qayg'urmayin, jo'nay qol,
Qo'noqlaring kutib ol!"

Knyaz xursand, jo'nab qoldi,
Dengiz tomon ko'z soldi.
Minorada o'tirib,
Birdan dengiz quturib,
Hayqirib, toshdi shunda,

Qirg'oqdan oshdi shunda;
Paydo bo'ldi shu zamon –
O'ttiz uchta pahlavon,
Tanlari o'tday yonur,
Bari dov, yosh va yovqur,
Botirlar qo'shoq-qo'shoq,
Sochlari oq – yaltiroq;
Bobo yo'l boshlab kelar,
Shaharga qarab yelar.
Minoradan knyaz tushar,
Ular bilan ko'rishar.
Turar qadrdonlari,
Bahodir mehmonlari.
Xalq shoshar, zich hamma yer,
Knyazga bobo shunday der:
"Oqqushdan keldik, o'g'lon,
Va shundoq bo'ldi farmon:
Biz shahringga soqchimiz,
Kechalar poyloqchimiz;
Shu bugundan har mahal,
Birga bo'lurmiz tugal –
Suvdan chiqib yurgaymiz,
Qal'a qo'rib turgaymiz,
Xayr, tezda ko'rishamiz,
Biz dengizga tushamiz,
Yer havosi ko'p og'ir".
So'ng barchasi ketdi bir-bir..

Yel dengizda sayr etar,
Kemani surib ketar.
Kema to'lqin yoradi,
Yelkan ochib boradi,
Yuzar orol yonidan;
Zo'r shahar tomonidan,

Qirg'oqdan to'p otilar,
Va kema to'xtatilar;
Hamma chiqar qirg'oqqa,
Knyaz chorlar qo'noqqa,
Ziyofat, bazm qurar,
Undan so'ng savol so'rar:
"Xo'sh, ne savdo etasiz,
Endi qayon ketasiz?"
Javob aytar qo'noqlar:
"Dunyo kezdik ko'p choqlar,
Oldi-sotdi bor yumush:
Po'lat-u oltin, kumush;
Muhlat ham yetdi bu choq,
Yo'limiz hali uzoq,
Orol bor nomi – Buyan,
Biz yoqalab o'tgaymiz,
Ham shavkatli shoh Saltan –
O'lkasiga yetgaymiz".
Knyaz so'z ular so'zga:
"Janoblar, oq yo'l sizga,
Dengiz, okeandan o'ting,
Shavkatli shohga yeting;
Ayting: knyaz Gvidon
Yubordi senga salom".
Qo'noqlar qulluq etdi
Va yo'lga tushib ketdi...

Knyaz suv bo'yida yurar,
Suzgan oqqushni ko'rar,
Yolborar: toqatim-toq,
Uchmoq istayman tezroq...
Oqqush ham suv sochdi mo'l,
Boshdan-oyoq yigit ho'l;
Qarasaki shu fursat

Bo'libdi arisurat.
Vizillab ucha ketdi,
Kemani quvib yetdi;
Qo'ndi orqa eshikka,
Va joylandi teshikka...

Yel esar, o'ynab yurar,
Yelkema sho'x yugurar,
Orollardan o'tadi,
Shoh yurtiga yetadi.
Olisdan jozibador –
Ko' rinar aziz diyor;
Chiqar barcha qirg'oqqa,
Saltan chorlar qo'noqqa;
Ari ham uchib qoldi,
Va saroydan joy oldi.
Ko'rsaki shohlarga xos –
Kiyinib zarrin libos,
Saltan taxtda o'tirar,
Va g'amgin xayol surar,
Toj yarqirar boshida,
Lekin, uning qoshida,
Kampir, to'quvchi, oshpaz,
O'ylari nuqul g'araz –
O'tirishar ayrilmay,
O'qrayishar qayrilmay...
Shoh ziyofat quradi,
Qo'noqlardan so'radi:
“Janoblar, ne ko'rdingiz?
Ham qaylarda bo'ldingiz?
Ne gap uzoq tomonda?
Ne mo'jiza jahonda?”
Javob aytar qo'noqlar:
“Dunyo kezdik ko'p choqlar,

Yaxshi yurtlarda yurdik,
Shunday mo'jiza ko'rdik:
Dengizda bir orol bor,
Va bir shaharki, zarkor,
Juda g'alati orol,
Unda har kun qiziq hol.
Dengiz ko'pirar, toshar,
Bo'sh qirg'oqlardan oshar,
Va shoqvin-suron solar,
Har yon chopqillab qolar;
Paydo bo'lar shu zamon –
O'ttiz uchta pahlavon,
Tanlari o'tday yonur,
Bari dov, yosh va yovqur,
Bari savlatli, ko'rkam,
Norg'ul, azamat, o'ktam,
Bari terilgan raso.
Keksa Chernomor bobo –
Birga chiqar dengizdan,
Saf tuzib, boshlar izdan,
Bari orolga soqchi,
Kechalari poyloqchi;
O'shalarday hech qachon
Bo'lmas dov, tanti posbon,
Unda knyaz Gvidon
Yubordi senga salom".
Shoh Saltan hayron edi:
"Agar o'lmasam, – dedi, –
Shu orolga borgayman,
Knyazga qo'noq bo'lgayman".
Jim to'quvchi va oshpaz,
Shum kampir o'ylab g'araz,
Tirjayib bunday dedi:
"Qizig'i shumi edi?"

Suvdan chiqishib yurar,
Orolni qo'rib turar!
Rostmi, yolg'on – kim bilar
Kimni bu hayron qilar,
Va bu kimga ham darkor?
Olamda o'zga gap bor:
Dengizning u yonida,
O'zining makonida –
Bir shoh qiz yashar, ko'rkam...
Ko'z uzib bo'lmas hech ham.
Kunduz – kun xira bo'lur,
Tunda – olam nur olur.
Soch tagida – oy qalqar,
Manglayda – yulduz balqar,
Yursa xo'b sollanadi,
Tovusday tovlanadi.
So'zi hammaga yoqar,
Buloq suviday oqar.
Mo'jizaki ajoyib,
Ajoyib-u g'aroyib".
Mehmonlar indashmaydi,
Bahslashmoq istashmaydi.
Ochilar shohning bahri,
Qistar shahzoda qahri,
Buvisin so'zi yoqmas,
Lek, ayab ko'zin chaqmas;
Ko'p aylanar boshida,
Ham g'ing'illar qoshida,
Qo'nar to'g'ri burniga,
Xuddi qo'ngan o'rniga –
Raso nayzasin tiqar,
Burun tez shishib chiqar.
Yana boshlandi shov-shuv:
"Ko'makka keling... yohu!

Qorovul... ha, ushla tez!
Tutib ol, ayama, ez!
Ha seni!..." deb quvlashar,
To'pirlashar, chuvlashar,
Ari darchadan o'tdi.
Bahuzur uchib ketdi.

Knyaz sohilda yurar,
Suvga termilib turar,
Ko'ngli nechundir, noxush,
Ko'rsaki – suzar oqqush.
"Salom jonginam – knyaz o'g'lon!
Bulutli kun singari,
Yog'ingar tun singari –
Nechun holing parishon?
Ne vajdan ko'ngling noxush?"
Savol so'raydi oqqush...
Knyaz javob der shu choqda:
"Hasrat meni ezmõqda:
Hammaning sevgani bor,
Yolg'iz men qoldim beyor!"
"Bormi bir ko'z solganing,
Ko'z ostiga olganing?"
"Bormish dunyo bog'ida,
Dengizning u yog'ida,
Shohqiz yasharmish ko'rkam...
Ko'z uzib bo'lmas hech ham
Kunduz – kun xira bo'lur,
Tunda – olam nur olur,
Soch tagida – oy qalqar,
Manglayda – yulduz balqar.
Yursa xo'p sollanadi,
Tovusday tovlanadi.
So'zi hammaga yoqar,

Buloq suviday oqar,
Bilmayman rostmi-yolg'on?"
Qo'rqib so'z kutar o'g'lon;
Oqqush o'ylanar edi,
O'ylanib shunday dedi:
"Ha, to'g'ri! Shunday qiz bor,
Lekin anglaginki: yor –
Qo'lqopmas otsang har yon,
Belga qistirsang har on.
Kengashimga quloq sol,
Har yoqlama o'ylab ol,
Afsus qilmagin keyin,
O'zingga bo'lur qiyin".
Yod qilar knyaz qasam:
"Keldi o'ylanmoqqa dam,
Hammasin o'ylaganman,
Hech nima qo'ymaganman;
Sevdim o'sha barnoni,
Izlayman keng dunyoni,
Mayli, yayov chopaman,
U shoh qizni topaman".
"Uh, – der qush birdaniga, –
Olisdan izlash nega?
Baxting – yaqin, rost so'zim:
O'sha shoh qiz – men o'zim!"
So'ng oqqush parvoz etib,
To'lqinlar osha o'tib,
Tushib panaroq joyga,
Qirg'oqdagi to'qayga,
Silkindi-yu, shaylandi,
Va shoh qizga aylandi.
Soch tagida – oy qalqar,
Manglayda – yulduz balqar,
Xo'p ulug'vor sollanar,

Tovus kabi tovlanar,
So' zi hammaga yoqar,
Buloq suviday oqar.
Shohqizni quchib o'g'lon,
Bag'riga bosib shodon,
Darrov yetaklab ketar,
Onajoniga yetar:
Va bosh egib der shu dam:
– Jonginam, onaginam!
Sayladim o'zimga yor,
Senga qiz – itoatkor.
So' raymiz biz, ikkovlon:
Davri-davron surmoqqa,
Uzoq umr ko'rmoqqa –
Fotiha ber onajon!”
O'rnidan turar ona,
Boshlarida parvona,
Karomatli xoch tutar,
Ko'zlaridan yosh to'kar:
“Qo'sha qaring, iloyim –
O'zi qo'llasin doim...”
Knyaz paysallamay hech,
To'y ham qildi o'sha kech;
Birga umr etishar,
Birga farzand kutishar...

Yel dengizda sayr etar.
Kemani surib ketar;
Kema to'lqin yoradi,
Yelkan ochib boradi;
O'tar orol yonidan,
Zo'r shahar tomonidan,
Qirg'oqdan to'p otilar,
Ham kema to'xtatilar;

Hamma chiqar qirg' o'qqa,
Knyaz chaqirar qo'noqqa.
Ziyofat, bazm qurar,
Undan so'ng savol so'rar:
"Xo'sh, ne savdo etasiz,
Endi qayon ketasiz?"
Javob aytar qo'noqlar:
"Dunyo kezdik ko'p choqlar,
O'ylamang, bekor yotdik,
Nuqul yasoq mol sotdik.
Yo'limiz hali uzoq:
Sharqqa jo'naymiz bu choq.
Orol bor – nomi Buyan –
Biz yoqalab o'tgaymiz,
Ham shavkatli shoh Saltan
O'lkasiga yetgaymiz".
Knyaz so'z ular so'zga:
"Janoblar, oq yo'l sizga,
Dengiz, okeandan o'ting,
Saltan yurtiga yeting,
Shohingizga eslating,
Safarini tezlating,
Bizga kelmoqchi edi,
Mehmon bo'lmoqchi edi,
Lekin bedarak hamon,
Ayting, mendan ko'p salom".
Qo'noqlar ketdi tugal,
Knyaz Gvidon bu gal –
Qoldi o'z makonida,
Sevgan yori yonida...
Yel esar, o'ynab yurar,
Yelkema sho'x yugurar,
Orollardan o'tadi,
Shoh yurtiga yetadi.

Olisdan jozibador –
Ko'rinar aziz diyor.
Chiqar bari qirg'oqqa,
Saltan chorlar qo'noqqa.
Qo'noqlar kelib ko'rar:
Saltan taxtda o'tirar,
Toj yarqirar boshida,
Va Saltanning qoshida –
Kampir, to'quvchi, oshpaz,
O'ylari nuqul g'araz –
O'tirishar ayrilmay,
Baqrayishar qayrilmay...
Shoh ziyofat quradi,
Qo'noqlardan so'radi:
"Janoblar, ne ko'rdingiz,
Ham qaylarda bo'ldingiz,
Ne gap uzoq tomonda?
Ne hodisa jahonda?"
Javob aytar qo'noqlar:
"Dunyo kezdik ko'p choqlar,
Yaxshi yurtlarda yurdik,
Shunday mo'jiza ko'rdik:
Dengizda bir orol bor,
Ham bir shaharki dongdor...
Zarqubba butxonalar,
Bog'zorlar, koshonalar;
O'rdaning etagida
O'sadi baland archa,
Baland archa tagida –
Yasog'lik billur uycha:
Unda yashar olmaxon,
Qo'lbola, ziyrak hayvon,
Olmaxon kuylar, qandoq,
Ham chaqar nuqul yong'oq;

Puchmas chaqqan yong'og'i,
Oltin hamma po'stlog'i;
Mag'zi zumraddan nuqul,
Poylar talay qorovul,
Olmaxonni asrashar,
Unda ko'p yangi xabar.
Dengiz ko'pirib toshar,
Bo'sh qirg'oqlardan oshar,
Va shovqin-suron solar,
Har yon chopqillab qolar,
Suvdan chiqar shu zamon –
O'ttiz uchta pahlavon,
Tanlari o'tday yonur,
Bari dov, yosh va yovqur,
Bari savlatli, ko'rkam.
Norg'ul, azamat, o'ktam,
Bari terilgan raso,
Boshliq – Chernomor bobo.
O'shalarday hech qachon,
Bo'lmas dov, tanti posbon.
Bor knyaz yori ko'rkam,
Ko'z uzib bo'lmas hech ham:
Kunduz – kun xira bo'lur,
Tunda – olam nur olur,
Soch tagida – oy qalqar,
Manglayda – yulduz balqar.
U shaharda Gvidon –
Nomli knyaz hukmron,
Tillarda doston u nom.
Senga aytdi ko'p salom.
O'pkasi bor: shoh Saltan
Bizga kelmoqchi edi,
Mehmon bo'lmoqchi edi,
Daragi yo'q, der, hamon.

Sabri qolmay, shoh turdi,
Darg'alarga buyurdi:
"Yaxshi kemalar saylang,
Va safar uchun shaylang!"
Kampir, to'quvchi, oshpaz,
O'ylari nuqul g'araz,
Shoh Saltan bormasin, der.
Orolni ko'rmasin, der.
Lekin shoh solmay quloq,
Qahri qistab der shu choq:
Men – shohmi yoki go'dak?
Ketaman bu gal, beshak!"
Yer tepar, chiqib ketar,
Eshikni tars berkitar...

Knyaz uyda o'tirar,
Derazadan qarab turar:
Dengiz tinch, to'lqin
Shovqin solmas, ko'pirmas,
Havo tiniq va zangor,
Paydo bo'ldi kemalar.
Dengizda yelar edi,
Shoh Saltan kelar edi.
Knyaz bir sakrab turdi,
Va qattiq na'ra urdi:
"Aziz onam, malikam!
Va sen – sevgilim, bekam!
Qarang anov tomonga:
Otam kelar bu yonga".
Kema kelar yonashib,
Knyaz durbin olar shoshib,
Ko'rsa: turar shoh chindan,
U ham qarar durbindan.
Kampir, to'quvchi, oshpaz,

O'ylari nuqul g'araz –
Boqishar hayron va lol,
Turar begona orol...
Zambaraklar daranglar,
Qo'ng'iroqlar jaranglar,
Knyaz kelar qirg'oqqa,
Shohni kutib olmoqqa;
To'quvchi, oshpaz bilan
Kampir – serg'araz bilan –
Shohni shahriga boshlar,
Indamay qadam tashlar.
Hamma saroyga yurdi,
Va soqchilarni ko'rdi:
Sovutlari yaraqlar,
Darvozani xo'b saqlar
O'ttiz uchta pahlavon,
Ajablanar shoh Saltan,
Bari yosh, bari ko'rkam,
Norg'ul, azamat, o'ktam,
Bari terilgan raso,
Boshliq – Chernomor bobo,
Hovliga o'tar barcha,
Hovlida baland archa,
Olmaxon kuylar, qandoq,
Ham chaqar oltin yong'oq;
Chaqib – zumrad olardi,
Qopchiqlarga solardi.
To'lib ketibdi har yoq,
Zar yong'oq, oltin po'choq.
Qo'noqlar shoshqin... nega?
Paydo bo'ldi yosh beka:
Soch tagida – oy qalqar,
Manglayda – yulduz balqar.
Ulug'vor sollanardi,

Tovusday tovlanardi...
Qaynonasi ham kelar,
Shoh ko'rib, darrov bilar,
G'ayrati jo'sh uradi,
Tajang va lol so'radi:
"Senmisan? So'zla axir, -
Bu ne o'zi, qanday sir?"
Toshar, tutaqar edi,
Ko'z yoshi oqar edi.
Shoh quchar malikasin,
O'g'lin va yosh bekasini.
Yozilar dasturxonlar,
Bazm qurar mehmonlar.
Ham to'quvchi, ham oshpaz,
Ham kampirki, serg'araz -
Yashiringani chopdilar...
Keyin zo'rg'a topdilar...
Qilmishlariga iqrar,
Ho'ngrashardi zor-u zor.
Shoh xursandlik tufayli,
Uyga jo'nang, der, mayli...
Kech kirar, to'y qizishar,
Saltanni yotqizishar,
To'shakni qalin solar,
Shirakayf shoh dam olar.
Men shu to'yda bor edim,
Bo'za ichdim, bol yedim.
Sal ho'llandi mo'ylabim,
Shu yerda adoq gapim.

O'LIK BEKACH VA YETTI BAHODIR HAQIDA ERTAK

Yoriga aytib vido,
 O'tlandi safarga shoh.
 Darichada malika
 Uni kutadi yakka.
 Kecha-yu kunduz kutmish,
 Yo'llariga ko'z tikmish.
 Kuta-kuta, nihoyat,
 Ko'zlari tolmish g'oyat.
 Lekin, yordan yo'q nishon!
 Faqat quturar bo'ron,
 Qorlarga to'lmish har yoq,
 Hamma yer bo'lmish oppoq...
 Yor yo'lida ko'z uzmay,
 O'tib ketmish to'qqiz oy.
 Hayit kechasi Xudo
 Unga qiz etmish ato.
 Erta tongda, ko'p uzoq -
 Kutilgan aziz qo'noq: -

Shoh qaytmishdi safardan,
Begona o'lkalardan.
Malika shohga boqib,
Xo'rsinibdi dil yoqib.
Shodlanganidan chunon,
Tushga borib bermish jon.
Shoh uzoq tortmish alam,
Ne chora? Banda u ham:
Bir yil tushday o'tibdi,
Shoh boshqa xotin opti.
Chinakam ham u dilbar
Malikalarga o'xshar,
Oppoqqina, xushqomat,
Aql-u didda alomat,
Lekin mag'rur va baxil,
Erka, kunchi, qoradil.
Sepi bor ekan – ko'zgu,
Ko'p hikmatli ekan u;
Ko'zgu so'zlay olarkan,
Malika quvonarkan,
Faqatgina u bilan,
Hikmatli ko'zgu bilan
Xursand, hazillasharkan,
Zeb berib, so'zlasharkan:
"So'zla, aziz oynajon,
Haqiqatni qil bayon:
Men emasmi dunyoda
Hammadan ham ziyoda,
Oppoq, go'zal va yaxshi,
Yuzim yuzlarning naqshi?"
Oyna derkan javoban:
"Shubhasiz, dunyoda san
Oppoq, go'zal va yaxshi,
Yuzing yuzlarning naqshi".

Malika qah-qah urib,
Ishva qilib, buralib,
Suzib ko'zi-qovog'in,
Qirsillatib barmog'in,
Qo'l belda, kerilarkan,
Ko'zguga termularkan.
Va lekin yosh bekach ham
Ohista bo'lib ko'rkam,
Kun sayin o'sa ketmish,
O'sib kamolga yetmish.
Yuzlari oq, qora qosh,
Xushfe'l, rahmdil, yuvosh.
Malikaga kuyov ham
Topila qolmish shu dam;
U – shahzoda Yelisey,
Asilzoda Yelisey.
Sovchiga shoh ko'nibdi,
Darrov sep ham unibdi:
Yetti savdo shahari,
Yuz qirq koshonalarga,
Yuz ko'rishga otlanib,
Malika xo'b bezanib,
Ko'zguga termulibdi,
Unga savol beribdi:
“Men emasmi dunyoda
Hammadan ham ziyoda,
Oppoq, go'zal va yaxshi,
Yuzim yuzlarning naqshi?”
Ko'zgu debdi shu mahal:
“Hech shubhasiz sen go'zal,
Lekin bekach dunyoda.
Hammadan ham ziyoda!
U oq, go'zal va yaxshi,
Yuzi yuzlarning naqshi”.

Malika sapchib ketmish,
Qo'llarini musht etmish.
Ko'zguga bir tushirmish,
Yer tepinib, do'q urmish:
"Ah, past ko'zgu, yaramas,
So'zlaring bari g'araz.
Qanday menga teng bo'lsin?!
Ta'zirin beray, o'lsin.
O'smay o'lgur, yaramas!
Oqligi bejiz emas:
Onasi ekan bo'g'oz,
Qorga termilgan, xolos.
Ayt, mumkinmi hech mahal,
U bo'lsa mendan go'zal?
Uning qanday haqqi bor?
Men go'zalman: bo'l iqror.
El-u yurtni izlasang,
Jahonni sinchiklasang,
Yo'qdir menga teng suluv.
Shundaymi?"

Debdi ko'zgu:

"U baribir dunyoda
Hammadan ham ziyoda,
Oppoq, go'zal va yaxshi,
Yuzi yuzlarning naqshi!"
U, nihoyat, o'rtanib,
Hasad o'tida yonib,
Ko'zguni tez olibdi,
Ham sandiqqa solibdi,
Chaqirib qora qizni,
Ham shoh qizi o'ksizni:
"Olib borib to'qayga,
Odamsiz, xilvat joyga,
Oyoq-qo'lini bog'la,

Tiriklay bag'rin dog'la! –
Deb aytibdi cho'riga, –
Yem bo'lsin u bo'riga”.
Yovuz xotinga, ayting, –
Shaytonmi, jin kelar teng?
Chora yo'q. Qora qiz ham
Shoh qizi bilan ildam
Jo'nab ketmish to'qayga,
Yetmishlar xilvat joyga,
Va bekach payqab qolmish,
Dahshat ichida tolmish
Ham yolbormish: “Panohim?
So'zla, nedur gunohim?
Qizgina rahm et menga!
Malika bo'lsam, senga –
Yaxshiliklar qilarman”.
Qiz uni sevganidan,
Band aylamay, o'ldirmay,
Qo'yib yubormish shunday
Deb: “Qayg'urma, omon bo'l!”
Saroy tomon solmish yo'l.
Malika so'rmish jadal:
“Xo'sh? Qayoqda u go'zal?”
“To'qayda o'zi yolg'iz”, –
Deb javob qaytarmish qiz, –
“Bog'liqdir qo'l-oyog'i,
Yirtqich yo'liqqan chog'i,
Azobi kam bo'ladi,
Osongina o'ladi”.
Shoh qizi yo'qolibdi! –
Deb xabar tarqalibdi.
Qiziga shoh chekmish g'am.
Shahzoda Yelisey ham
Xudodan madad tilab,

Yo'lga tushmish so'roqlab
Aziz mehribonini,
Go'zal qalliqjonini.
Qalliq adashganicha,
To'qayda butun kecha,
Yurib-yurib tolibdi.
Bir ko'shkka keb qolibdi.
Bir it chiqib shu mahal
Tinchlanibdi hurib sal:
Darvozadan kirmish qiz,
Hamma yoq jimjit, beiz.
It yurar erkalanib,
Shoh qizi ham shaylanib,
Yo'lak tomon olmish yo'l,
Halqaga cho'zibdi qo'l;
Eshik ochilib ravon,
Qiz kirsaki, charog'on -
Bir uy: unda gilamlar,
Osig'liqmish sanamlar,
Go'zal pechkasi bormish,
So'rilar o'ymakormish.
Qiz ko'rsaki, bu mazgil
Mehribon va rahmdil
Odamlarning mazgili;
Bu yerda uning dili
Ozor topmasa kerak,
Lek, hech kimdan yo'q darak.
Uylarga bir-bir kirmish,
Yig'ishtirmish, supurmish,
Xudo uchun yoqmish sham,
Isitmish pechkani ham,
So'riga chiqib asta,
Uxlab qolmish birpasda.
Yetganda tush pallasi,

Kelmish odam sharpasi;
Kirmish yetti bahodir,
Mo'ylovdor, yetti nodir.
Boshliq debdi: "Ajabo!
Har yoq toza va barno.
Kimdir yig'ishtiribdi,
Bizni kutib turibdi,
Kim u? Chiq yonimizga,
Chin o'rtoq bo'lgin bizga.
Keksa chol bo'lsang agar,
Bo'lursan bizga padar.
Yigit bo'lsang, biz seni
Deylik tutingan ini.
Kampir bo'lsang – onasan,
Hurmatlarga qonasan.
Agar bo'lsang go'zal qiz,
Bo'lgin aziz singlimiz".
Shoh qizi ham shu zamon,
Tushmish yigitlar tomon,
Ularni izzat qilib,
Salom bermish egilib:
Taklif etilmasdanoq,
Bo'lgani uchun qo'noq,
U afv so'rab, qizarmish,
Ham uyalib bo'zarmish.
Payqabdilar so'zidan –
Bu qiz – shoh qizi ekan;
Uni to'rga o'tqizib,
Noz-u ne'matlar yozib,
Qadah to'ldirishibdi,
Patnisda berishibdi.
Qiz rad etmish sharobni,
Zangori mayi nobni;
Somsadan olib biroz

Tatigan bo'пти, xolos.
"Charchadim, – deb, – juda ham",
So'rabdi olmoqqa dam.
To'rdagi bir xonada,
Keng, yorug' koshonada
Uni qoldirishibdi,
O'zlari chiqishibdi.
Kunlar o'tmish izma-iz,
Va lekin yosh bekach qiz
O'rmonda yashar kushod,
Bahodirlar bilan shod.
Bahodirlar ko'p inoq,
Turishib har sahar choq
Chiqishar sayr etmoqqa,
Ko'k o'rdaklar otmoqqa...
Bu zamon bizning shoh qiz
Saroyda qolib yolg'iz,
Supurib-sidirarkan,
Taomlar pishirarkan.
Bahodirlar bilan u
Yashar ekan ko'p totuv.
Kunlar shunday o'tarkan.
Kun o'tib, kun yetarkan.
Qizni jo'ralar chandon
Sevib qolmishlar jondan,
Bir kuni erta bilan,
Yetti bahodir birdan
Qiz uyiga kiribdi,
Boshliq: "E dilbar, – debdi, –
Bizlarning singlimizsan,
Bu narsa senga ravshan.
Bizlar yetti jo'ramiz,
Seni yaxshi ko'ramiz.
Har birimiz ham sani

Jon deymiz yor qilgani.
Biroq iloj yo'qdir hech,
Bu mushkulni o'zing yech!
Birimizni yor qilgil.
Boshqalarga bo'l singil:
Nega boshing chayqaysan?
Yo buni rad etgaysan?
Yo tovar qo'l emasmi,
Senga ma'qul emasmi?"
– "Sofdil qahramonlarim,
Aziz og'ajonlarim", –
Deb shoh qizi so'z boshlar, –
"Yolg'on so'zlasam agar,
Tiriklay yerga kiray.
Men qayliqman, ne qilay?
Men uchun baravarsiz,
Aqli, dilovarsiz,
Bilingki, ko'ngildan man –
Barchangizni sevaman:
Biroq o'zgaga bu bosh
Mangu etilgan yo'ldosh.
Azizdir hammadan ham
U Yelisey shahzodam".
Jo'ralar jim qolibdi,
Boshni qashlab olibdi.
"So'rashning aybi yo'qdir,
Oy bekach, bizni kechir", –
Debdi ulkan pahlavon, –
"Bunday bo'lsa hech qachon!
U haqda ochmam og'iz".
– "Xafamasman", – debdi qiz, –
"Mening ham rad javobim –
Ayb etmangiz". – Ular jim.
Ta'zim bajo etmishlar.

Asta chiqib ketmishlar.
Shunday qilib, ular bot
Kechirmishlar tinch hayot.
Yovuz beka bu zamon,
Bekachni eslagan on
Tura olmabdi chidab:
Ko'pdan beri arazlab
Yurarkan ko'zgidan:
Endi chiqib esidan
Ko'zgu tomon yuz tutmish,
G'azabini unutmish.
U yana ham kerilib,
Debdi tabassum qilib:
"Salom! So'zla, ko'zgujon,
Haqiqatni et bayon:
Men emasmi dunyoda
Hammadan ham ziyoda,
Oppoq, go'zal va yaxshi,
Yuzim yuzlarning naqshi?"
Javob bermish oynajon:
"Go'zalliging begumon;
Biroq yashaydi bir qiz,
Hech qanday hashamatsiz,
Emanlar makonida,
Bahodirlar yonida.
U sendan ham yaxshidir,
Go'zallikning naqshidir".
Beka to'kmish qahrini –
Qora qizga: – "Meni sen
Aldashga qanday jur'at
Etolding, – deb, – kasofat?"
Qora qiz qolib nochor,
Bariga bo'lmish iqror.
Yovuz beka tutaqib,

Uni dahshatda yoqib,
Depti: "Yo o'ldirgaysan,
Yoki, o'zing o'lgaysan!"
Yosh malika bir kuni
Kutib og'alarini,
Yolg'iz o'tirar ekan.
Charxin yigirar ekan,
Yo'lakda g'azab bilan
It hurib qolmish birdan.
Qiz qayrilib qarasa,
Gado turibdi. "Ena,
Sabr qil pichagina, -
Debdi qiz darichadan, -
Hayday itni hozir man,
Keyin senga, enajon,
Olib chiqay xayr-ehson".
Qizga kampir der shu dam:
"Oh, jon bolam, qizginam!
Iting jonimni oldi,
O'ldirishga oz qoldi.
Irg'ishlariga bir boq!
Chiq yonimga, chiq tezroq".
Shoh qizi ham non olib,
Chiqmoq uchun qo'zg'alib.
Zinadan tushmasdanoq
It yetib kepti shu choq,
Hurib erkalanibdi,
Oyoqqa surkanibdi,
Yo'l bermapti o'tishga,
Kampir sari yetishga.
Kampir kelayin desa -
Qiz yoniga, it esa
Vahshiy hayvonlarsimon,
Tashlanarmish u tomon.

“Ajabo, bu nima sir?
Yaxshi uxlamagandir”, –
Deb bekach so‘z qotibdi,
“Ma, ol!” deb non otibdi.
Tutib opti shum kampir:
“Senga behad tashakkur,
Tangri qo‘llasin doim;
Sen ham tutib ol, oyim!”
Bekachga to‘lib pishgan,
Oltinday xo‘b yetishgan
Olma uchib boribdi,
It sakrab, ingranibdi...
Ilib olibdi oy qiz
Ikki qo‘llab uni tez.
“Gar siqilsang mabodo,
Yegin, meni qil duo” –
Deb kampir egilibdi,
Va ko‘zdan yo‘qolibdi...
Birga shoh qizi bilan
Zinadan chiqar ekan,
Qalbi g‘amga to‘lganday,
“Tashla!” demak bo‘lganday
It g‘amgin termulibdi,
Qizga qattiq huribdi.
Qiz itni erkalabdi,
Yumshoq qo‘l-la silabdi:
“Ne bo‘ldi senga Lochin?
Yot endi!” o‘zi lokin –
Uyga kirib ketibdi,
Eshikni berkitibdi.
Xo‘jalarin chidamsiz
Kutmak uchun bekach qiz
Charxiga o‘tirsam ham,
Lekin o‘zi dam-badam

Olmaga termularkan,
Faqat uni ko'rarkan.
Olma to'lib pishibdi,
Juda ham yetishibdi:
Xushbo'y, bejirim, tarang,
Qip-qizil va tillarang,
Bolga to'lib turarkan!
Urug'i ko'rinarkan...
Ovqatgacha qalamqosh
Kutmoqchi bo'pti, bardosh, –
Berolmabdi sira ham,
Olmani olib shu dam,
Labiga tegizibdi,
Tishlab, bo'lak uzibdi
Ham yepti uni asta...
O, jonim, u birpasda
Gangib, hushdan og'ibdi,
Qo'llari bo'shashibdi.
Tushib qo'ldan olma ham,
Ko'zlari tinib shu dam
But ostiga og'ib qiz,
Yotibdi sokin, jonsiz...
Safardan eson-omon
Qaytishibdi uy tomon
Bu mahal yetti shovvoz.
Chiqib ularga peshvoz –
It ildam yuguribdi,
Notinch, qattiq huribdi,
Hovlini ko'rsatib u.
"Yaxshilikka emas bu!" –
Debdi ular: "Falokat –
Yuz bergan bunda albat".
Ot qo'yib kelibdilar,
Ichkari kiribdilar.

Ko'rib bo'lmishlar hayron,
It chopib kelib shu on,
Olmaga otilibdi,
Yebti-yu, tez o'libdi.
Ma'lum bo'libdi: og'u –
To'lgan olma ekan bu.
Bekach qiz qarshisida
G'am chekib ular juda
Bosh egib, tutib aza,
O'qib unga janoza,
Kafanga olibdilar
Va ko'mmoq bo'libdilar.
Lek, qaytmishlar bundan tez,
Chunki go'zal bekach-qiz
Yotardi xud uyquda,
Sokin, tirikday juda.
Faqat nafas olmasdi,
Go'zaldir qaddi-basti.
Uch kun o'tibdi, hanuz
Uyqudan turmabdi qiz.
Dilda hasrat, nadomat,
Ko'rsatganicha odat
O'qishib janozasin,
Bekach qizning murdasin
Billur tobutga solib,
Hammalari ko'tarib,
Ketmishlar Bo'shtog' tomon.
Tun yarim bo'lgan zamon
Olti ustunga uni,
Bekachning tobutini
Cho'yan zanjir-la asta
Bog'labdilar birpasda.
Atrofiga panjara
Qo'yibdilar ko'p sara.

Ulkan botir egilib,
Murdaga ta'zim qilib.
Debdi: "Tinchib uxlagin;
Husning yovuzlik va kin
Qurboni bo'lib o'chdi,
Ruhing samoga ko'chdi.
Bizlar seni sevardik,
Sevgilingga saqlardik.
Bo'lmay yigitga nasib,
Bo'lding tobutga nasib".
Shum malika shu kunoq
Xushxabarga ishtiyoq –
Bog'lab; ko'zguni olmish
Ham savol berib qolmish:
"Ayt, menmasmi dunyoda,
Hammadan ham ziyoda,
Oppoq, go'zal va yaxshi
Yuzim yuzlarning naqshi?"
Ko'zgu debdi javoban:
"Ha, malikam, hammadan –
Oqsan, go'zal, yaxshisan,
Qizil yuzlar naqshisan".
Bu orada, shahzoda
Jahon kezib aftoda,
Qallig'ini izlarkan,
Doim yig'lab, bo'zlarkan,
Kimdan qilsa u savol,
Savol ko'rinar mahol:
Yuziga kular birov,
Chetga burilar birov.
Arz aylabdi, nihoyat,
Quyoshga u azamat:
"Nurli quyosh! Ko'kda san,
Yil bo'yi aylanasan.

Qishni, iliq, muloyim –
Bahorga ulab doim,
Samolarda yurasan,
Barchamizni ko'rasan.
Radmi bo'lur javobing?
Ko'rmadingmi dunyoning –
Hech yerida shoh qizin,
Bekachni – yer yulduzin?
Men kuyovi". "Chirog'im,
Bekachingni ko'rmadim. –
Depti quyosh – muqarrar
U endi o'lgan chiqar,
Balki, qo'shnim oypatir
Ehtimol uchratgandir:
Biror yerda shoh qizin,
Ko'rib qolgandir izin".
Qora tunda shahzoda
Yotmish g'amgin, aftoda,
Oy ko'rinmish, yolvorib, –
Chopibdi oyga g'arib:
"Oy, oymoma, do'stginam,
Tilla qoshcham! Keng olam –
Bo'lganda qop-qorong'u,
Chiqasan sohib yog'du.
Odatingni yulduzlar
Sevib, senga termular.
Radmi bo'lur javobing?
Ko'rmadingmi dunyoning
Hech yerida shoh qizin,
Bekachni – yer yulduzin?
Men kuyovi". "Ey, inim, –
So'zlabdi oy, – ko'rmadim,
Bekaching men. Har kuni –
Chiqqum soqchi turgani

Faqat kelganida gal.
Ehtimol men yo'q mahal
O'tib ketgandir u qiz".
Shahzoda debdi: "Esiz".
Oy yana debdi shuni:
"Shoshma, sabr qil, uni
Balki shamol biladi,
O'sha ko'mak qiladi.
Sen unga bor, jonginam,
Xayr endi, ko'p tortma g'am".
Yigit g'am yemay shu dam
Boribdi shamolga ham:
"Shamol! Qudrating bilan
Bulutlarni quvlaysan,
Ko'm-ko'k dengizni darrov
Qilasan alg'ov-dalg'ov,
Yolg'iz Xudodan o'zga
Hech kimni ilmay ko'zga,
Erkin kezib yurasan,
Har yonga yugurasan.
Radmi bo'lur javobing?
Ko'rmadingmi dunyoning -
Hech yerida shoh qizin,
Bekachni - yer yulduzin?
Men kuyovi". "Quloq sol", -
Javob beribdi shamol:
"Oqishlari ko'k, sokin
Soydan o'tgandan keyin,
Haybatli yuksak tog' bor,
Tog' bag'rida chuqur g'or;
O'sha g'orda g'am-alam
Zulmati ichra har dam, -
Ustunlarga tortilgan,
Zanjirga band etilgan

Billur tobut tebranar,
Hech kimsadan yo'q asar.
O'sha tobutda bejon
Qaylig'ing yotar, o'g'lon".
Shamol ketmish shundan so'ng.
Yig'lab shahzoda ho'ng-ho'ng,
Go'zal qaylig'in so'ng bor –
Ko'rmoq uchun, dilafgor,
Ketibdi tobut tomon.
Borar ekan, namoyon –
Bo'lmish qarshida zo'r tog',
Atrofi bo'm-bo'sh yayloq,
Tog' tagida qora g'or,
Yugurmish unga shunqor.
Ko'rdi u, g'amgin, behud
Qalqib turardi tobut.
U tobutda mangulik
To'shagida yotib tek
Uxlardi bekach yakka,
Yor tobutiga tikka,
Butun jon-jahdi bilan
Otilmish yigit birdan.
Tobut sinmish. Qiz shu on
Tirilmish. Bo'lib hayron,
Atrofga termularkan,
Zanjirda tebranarkan,
Xo'rsinib so'zlabdi u:
"Ko'p uzoq uxlabman-ku!"
Tobutdan chiqmish dilbar.
Oh!.. Ikkov ho'ngrab yig'lar.
Yigit qizni ko'tarib,
Yorug'likka chiqarib,
Hol-ahvol so'rabdi,
Uyga qarab jo'nabdi.

Darhol tarqabdi mish-mish:
Shoh qizi tirik emish!
O'gay ona – malika
Uyida qolib yakka,
Ko'zqusiga termulib,
U bilan suhbat qurib,
Der: "Menmasmi dunyoda
Hammadan ham ziyoda,
Oppoq, go'zal va yaxshi,
Yuzim yuzlarning naqshi?"
Ko'zgu debdi shu mahal:
"Hech bir so'zsiz, sen go'zal,
Lekin Bekach dunyoda
Hammadan ham ziyoda,
Yuzi yuzlarning naqshi".
Shum Beka sapchib turib,
Ko'zqusini sindirib,
Eshik tomon yo'l olmish,
Shoh qiziga duch kelmish.
Va alamga to'libdi,
Chiday olmay o'libdi.
Ko'mib bo'liboq uni,
To'y qilmishlar shu kuni.
Qovushibdi ikki bosh,
Ikki yurak, ikki yosh.
Dunyo bo'lgandan buyon
Bunday bazm hech qachon
Hech yerda bo'lgan emas,
Hech kimsa ko'rgan emas;
Men ham to'yda bor edim,
Pivo ichdim, bol yedim,
Faqat mo'ylovim biroz,
Ho'llanib qoldi, xolos...

BALIQCHI VA BALIQ HAQIDA ERTAK

O'tgan choqda dengiz bo'yida,
Chol va kampir umr surgandi;
Yer to'lada – eski uyida
O'ttiz uch yil birga turgandi.
Chol to'r solib ovlarkan baliq,
Kampir esa yigirar urchiq.
Chol dengizga to'r solsa bir gal,
Baqayaproq ilindi yolg'iz.
To'r solganda chol ikkinchi gal
Ilindi-ku dengiz o'lani.
To'r solganda chol uchinchi gal,
To'rga tushdi bir kichik baliq,
Jo'n baliqmas, naq oltin baliq,
Oltin baliq xuddi odamday,
Tilga kirib yolvorib qoldi:
"Qo'yib yubor dengizga, bobo,
Katta to'lov to'layman senga,
Ko'ngling ne tilasa bergayman".
Hayron bo'ldi, qo'rqib ketdi chol:
O'ttiz uch yil baliq ovladi,
Ammo baliq so'zlaganini,

Eshitmagan edi umrida.
 Chol baliqni qo'yib yubordi,
 Shunday dedi unga mehribon:
 "Oltin baliq, Tangri yor bo'lsin,
 Kerak emas menga to'loving,
 Mayli, tushgil moviy dengizga,
 Erkin-erkin o'ynab yuraver!"

Chol qaytdi-da kampir yoniga,
 Aytdi shundoq qiziq mo'jiza:
 "Tutib oldim bugun bir baliq;
 Jo'n baliqmas – naq oltin baliq;
 Baliq tilga kirib so'zladi,
 Ko'p yalindi qo'yib yubor, deb,
 O'z uyiga – moviy dengizga;
 Katta to'lov to'layin, dedi,
 Ne istasang berayin, dedi;
 Men olgani botinolmadim,
 Qo'yvordim moviy dengizga".
 Cholni qarg'ay boshladi kampir:
 "Ey tentak chol, go'l, devona chol!
 Ololmabsan baliqdan to'lov!
 Hech bo'lmasa bitta tog'ora –
 So'rab olmaysanmi undan sen,
 Tog'oramiz teshik-ku axir!"

Chol jo'nadi moviy dengizga,
 Mavj urmoqda dengiz qarasa,
 Chaqirdi u baliqni suvdan,
 Baliq chiqib so'radi undan:
 "Nima kerak senga, chol bobo?"
 Ta'zim bilan javob berar chol:
 "Poshsho baliq, holimga achin,

Xo' b urishdi kampirim meni:
Tinchlik bermas, qariding demas,
Kerak emish yangi tog' ora,
Tog' oramiz teshilgan axir".
Oltin baliq aytadi javob:
"Qayg' urmagil, Tangri yor bo' lsin,
Borgil, berdim yangi tog' ora".
Chol qaytsaki kampir yoniga,
Tog' orali bo' libdi kampir.
Lekin urishdi kampir battarroq:
"Ey tentak chol, go' l, devona chol!
Kir tog' ora so' rab oldingmi?
Kir tog' ora mol bo' larmidi?
Jo' na, tentak, baliqqa borgil,
Ta' zim qil-u, endi uy so' ra".
Chol jo' nadi moviy dengizga,
(Moviy dengiz loyqalanardi)
Chaqirdi u baliqni suvdan,
Baliq chiqib so' radi undan:
"Nima kerak senga, chol bobo?"
Ta' zim qilib shunday dedi chol:
"Poshsho baliq, holimga achin,
Meni kampir qarg' adi battar,
Tinchlik bermas, qariding, demas,
Jag' i tinmas, uy so' rab nuqul".
Oltin baliq aytadi javob:
"Qayg' urmagil, Tangri yor bo' lsin,
Borgil, uy ham bo' ladi nasib".
Yerto' lasi tomon qaytsa chol,
Yerto' ladan iz ham qolmabdi,
Mo' rilari g' ishtdan, oqlangan,
Eman yog' ochidan yasalgan –
Darvozali bir uy turibdi,

Uy yonida mehmonxona bor.
 Derazaning yonida esa,
 O'tiribdi kampir taltayib,
 Qarg'amoqda cholni battarroq:
 "Ey tentak chol, go'l, devona chol!
 Kelib-kelib uy so'rabsan-da!
 Jo'na darrov baliq yoniga,
 Ta'zim qilgin unga sen tag'in:
 Qora dehqon bo'lmayman ortiq,
 Men – begoyim bo'lish istayman!"
 Chol jo'nadi moviy dengizga,
 (Dengiz notinch, to'lqin urmoqda).
 Chaqiradi baliqni suvdan,
 Baliq chiqib so'radi undan:
 "Nima kerak senga, chol bobo?"
 Ta'zim qilib chol shunday dedi:
 "Poshsho baliq, holimga achin,
 Kampirni jin urdi battarroq,
 Tinchlik bermas, qariding, demas,
 Qora dehqon bo'lasmish ortiq,
 U begoyim bo'lish istarmish!"
 Oltin baliq aytadi javob:
 "Qayg'urma, bor, Tangri yor bo'lsin!"
 Chol qaytadi kampir yoniga.
 Nima ko'rar? Baland bir saroy;
 Peshayvonda turar kampiri,
 Suvsar po'stin uning egnida,
 Boshida ham alvon dakana,
 Qator-qator inju bo'ynida,
 Qo'llarida oltin uzuklar,
 Oyog'ida qirmizi etik.
 Atrofida oqsoch xotinlar,
 Qoq o'rtada kampir turardi,

Sochlaridan sudrab urardi,
Kampiriga so'z qotadi chol:
"Salom, aslzoda, begoyim!
Ko'ngling endi to'ldi shekilli!"
Kampir unga o'shqirdi battar,
Otxonada ishlashga soldi.
O'tdi hafta ketidan hafta,
Kampir tag'in mindi qahriga.
Baliq tomon yo'lladi cholni:
"Tez bor, ta'zim qilgil baliqqa:
Ortiq men begoyim bo'lmayman,
Poshsho xotin bo'lish xohlayman!"
Qo'rqib ketdi chol, shunday dedi:
"Eshakmiya yedingmi, kampir?
Yurish-turish nima – bilmaysan.
Poshsholik masxara bo'ldimi!"
Kampir battar mindi qahriga:
Chol yuziga tarsaki urdi:
"Qora dehqon, qanday botinding,
Kim qo'yibdi senga so'z aytmoq,
Menga, menday begoyimga-ya?
Yaxshilikcha jo'nab qol, deyman,
Jo'natgayman bog'lab, bormasang".
Chol dengizga qarab yo'l oldi,
(Moviy dengiz qora rang oldi).
Chaqirdi u baliqni suvdan,
Baliq chiqib so'radi undan:
"Nima kerak senga, chol bobo?"
Ta'zim qilib so'z aytadi chol:
"Poshsho baliq, holimga achin!
Kampir tag'in boshladi g'avg'o!
Bo'lmas emish ortiq begoyim,
Bo'lur emish erkin malika!.."

Oltin baliq beradi javob:

“Qayg‘urmagil, Tangri yor bo‘lsin!

Mayli, kampir bo‘lur malika!”

Chol qaytadi tez kampir yoniga,

Qarasaki, shohona qasr,

Qasr to‘rida ko‘rinar kampir,

O‘tirardi malika bo‘lib.

Xizmatida beklar, amirlar,

Asl sharob quyib bermoqda,

Ham malika quymoq yemoqda;

Atrofida talay yasovul,

Yelkalarda oyboltalari.

O‘rab turar endi bahaybat,

Buni ko‘rib, qo‘rqib ketdi chol,

Va so‘z aytar yetti bukilib:

“Savlatli malikam, salomalaykum!

Shoyad endi to‘lgandir ko‘ngling!”

Qayrilib ham boqmadi kampir:

“Tez haydang!” deb buyurdi, xolos

Sakrab turib beklar, amirlar,

Cholni sudrab hayday soldilar.

Yasovullar eshik yonida

Sal bo‘lmasa chopayozdilar.

Mazax qilib qoldi olomon:

– Qilig‘ingdan topding, nodon chol.

Bundan keyin bo‘lg‘usi saboq:

O‘z ko‘rpangga qarab cho‘z oyoq!

O‘tdi hafta ketidan hafta

Kampir battar mindi qahriga;

Erini izlatar chopar yuborib,

Cholni topib keldilar axir.

Kampir shunday dedi choliga:

“Jo‘na tag‘in baliq yoniga,

Ta'zim qilib, o'tingil darrov,
Bo'lmagayman ortiq malika,
Dengiz shohi bo'lish istayman,
Xizmatimda tursin baliq ham,
Baliq bo'lsin menga chopovul!"
Botinolmas so'z aytishga chol,
Bo'la olmas kampir so'zini;
Tag'in bordi moviy dengizga,
Qora quyun ko'rar dengizda:
To'lqinlar o'shqirar g'azabkor,
Ham to'lg'anar, ham uvlar tinmay,
Chol chaqirar baliqni suvdan,
Baliq chiqib so'radi undan:
"Nima kerak senga, chol bobo?"
Ta'zim qilib unga aytar chol:
"Poshsho baliq, holimga achin,
Jonga tegdi la'nati kampir,
Ortiq bo'lmas emish malika,
Dengiz shohi bo'lish istarmish,
Va dengizda yashash istarmish,
Sen ham borarmishsan xizmatga,
Bo'larmishsan unga chopovul".
Bitta so'z ham demadi baliq,
Suvga urib dumini faqat,
G'oyib bo'ldi dengiz tagiga.
Javob kutib turdi sho'rlik chol,
Uzoq qolib dengiz bo'yida.
Qaytdi kampir yoniga axir,
Ko'rsa: tag'in o'sha yerto'la,
Bo'sag'ada o'tirar kampir,
Qarshisida teshik tog'ora.

OLTIN XO'ROZ HAQIDA ERTAK

Uzoq bir mamlakatda,
Allaqaysi davlatda,
O'tgan mashhur shoh Dadon
Yoshlikdan u zo'ravon:
Qo'shni ellarga har dam
Solar ekan dahshat, g'am;
Yoshin yashagach, tinib,
Jang-jadaldan tiyinib,
Tinch yashash istabdi shoh.
Shunda qo'shnilar nogoh
Shoh tinchligin buzdilar,
Ko'p ziyon yetkazdilar.
Hujumlardan o'z yurtin
Qo'riqlashga tun-u kun,
Saqlashi kerak Dadon,
Juda ko'p qo'shin – posbon,
Hokimlar hech uxlamas,
Ammo sira ulgurmas.
Janubdan kutsalar, yov –
Sharqdan bosar beayov!

Bundan quvilsa tezdan,
Hujum qilar dengizdan.
Goh ko'z yoshi qildi shoh,
Uyquni tark etdi goh.
Yashash bo'ldimi shu ham!
Mana u so'rab yordam
Munajjim, donishmanddan,
Bichilgan bir dardmanddan.
Unga chopar yubordi,
Ta'zim bilan tez bordi.

Mana u donishmand chol
Dadon oldida darhol
To'rvadan oltin xo'roz –
Chiqarib, so'yladi roz:
"Buni qo'ndir qo'noqqa, –
Dedi u shohga boqa;
– Oltin xo'rozim mening,
Bo'lsin sodiq qo'riqching:
Atrof tinch bo'lsa xo'roz,
Yotar chiqarmay ovoz;
Ammo chetdan ozgina
Hujum kutilsa yana,
Lashkar hamla qilsa yo,
Yuzlansa biror balo,
Toj silkitib xo'rozim,
Baland qilib ovozin,
Qichqirib qanot qoqar,
Yov kelar yoqqa boqar".
Shoh rahmat aytib shu chog'
Oltin va'da etdi tog':
"Bunday yaxshilik uchun, –
Dedi sevinchdan butun, –

Ne tilasang men darhol
Bajo keltirgayman, chol".

Xo'roz baland qo'ndiqda
Yurtini qo'riqlamoqda.
Sal sezilsa xavf-xatar,
Uyqusini tark etar,
Silkinar sodiq posbon,
Tikilib xavfli tomon,
Qichqiradi: "Qu-quv-quv!
Davron sur, bilma qayg'u!"
Qo'shnilar tinchib qoldi,
Hamlalari yo'qoldi,
Chor tarafdin shoh Dadon
Zarba berdi beomon.

Yillar o'tdi tinch va soz,
Tek turar edi xo'roz.
Bir kun shovqin-surondan
Dadon uyg'ondi birdan:
"Shohimiz! Xalqqa padar!"
Hokim beradi xabar:
Hukmron! Uyg'on! Kulfat! "
Shoh esnab der shu fursat:
"Janoblar, o'zi ne gap?
Kim? Ne balo etmish daf?"
Hokim der: "Yana xo'roz
Qichqirdi baland ovoz;
Poytaxtda qo'rqinch, suron".
Darchadan boqsa Dadon,
Xo'rozi talpinmoqda,
Sharq tomonga boqmoqda.
Shoh dedi: "G'animat dam!

Otlaning, bo'ling, ildam!"
Shoh yo'llar sharqqa qo'shin,
Bosh etib to'ng'ich o'g'lin.
Xo'roz jim, shovqin tindi,
Dadon betashvish endi.

Sakkiz kun o'tdi shundan,
Xabar kelmas qo'shından:
Jang bo'ldi, yo bo'lmadi,
Shoh buni bilolmadi.
Xo'roz qichqirar tag'in,
Shoh yo'llar yana qo'shin,
To'ng'ichi uchun yordam
Yuborar kenjasin ham.
Xo'roz yana jim andak.
Ammo ular bedarak.
O'tdi yana sakkiz kun,
El-yurt qo'rquvda butun.
Xo'roz qichqirar yana;
Shoh qo'shin to'plar mana,
Sharqqa boshlar tortib saf,
Bilmaydi, bo'larmi naf?
Qo'shin yurar tun-u kun;
Holdan ketar bus-butun.
Na janggoh, na qarorgoh,
Na bir mozor ko'rar shoh.
"Ne ajab hol?" – o'ylar u.
Sakkiz bor tong otdi-ku.
Shoh qo'shinin yiroqqa,
Boshlab boribdi toqqa,
Yuksak tog'lar ora bir
Ko'rindi ipak chodir.
Ajib sukutda har yon

Tor darada beomon –
Qirilib qo'shin yotar,
Shoh chodir tomon shoshar...
Qanday dahshatli ahvol!
Ko'z tashlar borib darhol
Jonajon qo'sh o'g'ilga,
Besovut, bedubulg'a
Ikkisi yotar jonsiz,
Bir-biriga omonsiz –
O'tkir qilichni sanchib.
Otlari yurar sanqib.
Payhon bo'lgan o'tloqda,
Qonga qorishgan yoqda
Shoh yig'labdi: "Farzandim,
Voy sho'rim! Jigarbandim!
Tuzoqqa lochinlarim –
Tushibdi! Bitdi umrim".
Shoh bilan hamma yig'lar,
Tog'-u tosh, voha yig'lar,
Hamma yig'lar, chekar oh.
Chodir ochildi nogoh...
Shamaxa malikasi,
Suluv qizlar bekasi
Jilmayib tongday yorqin,
Shohni qarshilar sokin.
Kunga boqqan boyqushdek
Shoh tikilib qoldi tek.
Qiz qoshida olib tin,
Unutdi farzand dog'in.
Ta'zim-la Dadonni qiz
Bilagidan ushlab tez
Chodirga olib yurdi,
Tabassum qilib turdi.

Unga dasturxon yozdi,
Noz-ne'mat-la to'yg'azdi;
Kimxob o'rin tuzatdi,
Oromgohga uzatdi.
So'ngra rosa bir hafta
Zavqlanib farog'atda,
Qizga bo'lib mahliyo
Shoh surdi kayf-u safo.
Va, nihoyat, bir kuni
Shoh ham uning qo'shini
Saroyga jo'nab qoldi,
Go'zal qizni ham oldi.
El og'zida mish-mishlar,
Bo'lgan-bo'lmagan ishlar.
Poytaxt bo'sag'asida,
Shahar darvozasida
Ularni shovqin bilan
Xalq kutib olar ekan,
To'parava, shoh va qiz
Ketidan chopishar tez.
Barin tabriklar Dadon...
Va ko'rindi bir zamon
Boshda arabiy qalpoq,
Oqqushday soch-soqol oq
Bichilgan chol qadrdon.
"Assalom, ey otaxon, –
Debdi shoh, – kel, bemalol,
Tila tilagingni chol!"
"Shohim, – deydi donishmand,
Istagimni aytsam man,
Esingdami, xizmatim,
Senga do'stlik hurmatim,
Va'da etganding bir vaqt,

Ne istasang ol deb naqd,
 Shamaxa go'zal qizin,
 Malikasin, oy yuzin,
 Men uchun ayla ehson..."
 Dadon turardi hayron.
 "Senga ne bo'ldi? - der ul: -
 Esingni yebsan butkul!
 Shayton yo'ldan urdi yo
 Sendan qochdimi hayo?
 Va'da etganman albat,
 Malika emas faqat!
 Har narsaning cheki bor!
 Nechun senga kerak yor?
 Bas! Kimman? Sen yaxshi bil.
 Shunga munosib so'z qil.
 Mayli so'ra davlat, mol,
 Shohona ot beray, ol!
 Beray yurt yarmin senga".
 - "Istamayman, yo'q! Menga
 Bergil Shamaxa qizin,
 Malikasin, oy yuzin". -
 Deganmish donishmand chol.
 Tufurganmish shoh darhol:
 "Hali shumi senda o'y!
 O'zingni qiynama, qo'y,
 Hadyadan umiding uz,
 Qani, haydang buni tez,
 Imonsiz chol jo'nab qol,
 Haydang! Ko'zimdan yo'qol".
 Chol o'ylar, bir so'z demas,
 Shoh-la bahslashib bo'lmas:
 Hassa bilan urdi shoh
 Keksa manglayga, evoh!

Sho'rlik yiqildi shu on,
Til tortmasdan berdi jon.
Poytaxt larzaga keldi,
Ammo qiz qah-qah kuldi.
Qo'rqitmas uni gunoh,
G'azabnok bo'lsa ham shoh
Qizga jilmayib qarar.
Shaharga kirib borar...
Birdan tarqaldi bir sas,
Poytaxt ahli shu nafas
Ko'rdiki, oltin xo'roz
Qo'noqdan etib parvoz
Shohning boshiga keldi,
Va qichqirib beomon
Boshin cho'qidi yomon...
Aravadan shunda shoh
Yerga yiqildi nogoh,
Bir oh tortdi-yu, o'ldi,
Malika g'oyib bo'ldi;
Dunyoga kelmaganday,
Hech narsa bilmaganday.
Chin emas: asli ertak,
Uqqanga saboq beshak.

MUNDARIJA

Shoh Saltan haqida ertak.....	3
O'lik bekach va yetti bahodir haqida ertak.....	37
Baliqchi va baliq haqida ertak.....	56
Oltin xo'roz haqida ertak.....	63

Adabiy-badiiy nashr

Aleksandr Sergeyevich Pushkin

**SHOH SALTAN
HAQIDA ERTAK**

Adabiy ertaklar

<i>Muharrir</i>	Axtam RO'ZIMURODOV
<i>Badiiy muharrir</i>	Bahriddin BOZOROV
<i>Texnik muharrir</i>	Dilmurod JALILOV
<i>Sahifalovchi</i>	Madina ABDULLAYEVA
<i>Musahhih</i>	Nigora G'ANIYEVA

Nashriyot litsenziyasi AI № 315. 24.11.2017.
2019-yil 7-iyunda bosishga ruxsat etildi.
Bichimi 84x108 $\frac{1}{32}$, Cambria garniturası.
Ofset bosma. 2,25 bosma taboq. Nashr tabog'i 0,83.
Adadi 10000 nusxa. 143-raqamli buyurtma.
Bahosi shartnoma asosida.

YOSHLAR NASHRIYOT UYI.
Shayxontohur tumani, Navoiy ko'chasi, 11-uy.

«Yoshlar matbuoti» MCHJda chop etildi.
100113. Toshkent, Chilonzor-8, Qatortol ko'chasi, 60.